

DEMÉNY PÉTER

KIKKEL VOLTUNK?

Szilasi László: *Amíg másokkal voltunk*

■ Irigylem Szilasi Lászlót. Valószínűleg nagyon kevesen tudnak annyit Babitsról, Jókairól és Bessenyei Györgyről, mint ő, aki káprázatos szerénységgel azt nyilatkozta, „a kötetben szereplő irodalomtörténeti figurákhoz nem értek”,¹ holott Jókairól még könyvet is írt.² De valószínűleg ugyanolyan provokatív, gondolkodásra kényszerítő kijelentés ez, mint az, amit az MTI-nek mond: „Az életrajz tanulmányozása fölösleges. Amíg a szerzők másokkal voltak – no, az a korszak az értelmezés és a megértés szempontjából egyáltalán nem érdekes. Hidegen hagy. Mihály, Móric és György kisregénye egyaránt efféle történet. Tökéletesen érdektelenek. Nem tudósítanak semmiről. Hacsak nem arról, esetleg, hogy egy eseménytelen életben hogyan gyűlnek össze azok a hasonlatok és hasonlóságok, amelyek aztán később talán megszervezhetnek egy egész, hatalmas életművet.” Talán az a lényeg itt, hogy nem az információk az érdekesek, hanem amiből kiszakadtak, és hogy akit a pletykáság izgat, az ne olvassa el a három kisregényt.

Én elolvastam, mert engem minden érdekel, és főleg azért, mert az egyik barátom ajánlotta. Ahányszor csak találkoztunk, szüntelenül azt ecsetelte, milyen szép ez a könyv, hogy a végén már valósággal bosszantott, hogy még nem olvastam el.

Aztán elolvastam, és most nem tudom, hogy viselkedjem vele szemben. Nem tudok annyira lelkendezni, mint a barátom, vagy mint Visy Beatrix, aki azt írja, „Az eddigi legszebb Szilasi-mű”,³ már abban az értelemben, hogy

minden elemében szép, megoldott, mívesen végigírt lenne.

Én a Bessenyei-kisregényt éreztem a legjobbnak. Bár nem az a leg hosszabb, hanem a Jókai (de hát a Babits 90, a Jókai 100, a Bessenyei ismét 90, szóval nagyjából azonos terjedelműek), mégis ez tűnt a leghosszabbnak, ahol a patak már folyamává tudott válni, az információk prózává. Ebben jöttek szembe a leginkább élő alakok, legyen szó akár az egyik bátyról, Boldizsárról, akár a másik lányáról, Annáról, akivel György együtt él a mű jelenében. A másik kettőben Didé, Gyula, Róza, Sándor és a többiek inkább amolyan címkéknek tűntek, olyan szereplőknek, akiket amúgy is ismer az olvasó, íróilag hát nem is kell megformálni őket. Ez minden ismert ember életrajzának veszélye.

A *rekonstrukciós város (Hasonlatok)*-ban még valósággal irritáltak a rövid mondatok. „Veszprémi lehet most vagy hetvenöt-nyolcvan. Eljött az estre, hozták. Nagyon törődött már a test, esendő az erőszakossága. Keresi és követeli a helyét, rángatja a székeket, fél a kudarctól.” (13.) Ilyen kopogásból nehéz dallamot kihozni. Jók a megfigyelések, mégis nehezen megy utánuk a szem, a vér (Nádas mondja valahol, hogy a szedő a vérnyomásával olvas. Meg mindenki szerintem.) Rengeteg a név, és bármekkora is az igyekezet, hogy mindenkiről megtudjunk minden fontosat, sosem elég. Talán mert túl sok. Nem tudom, hogy kellett volna megírni, hosszabban-e vagy tágasabban – inkább az utóbbira szavaznék.

Mire a *Temetési dicséret (Mitológia)* című kisregényhez értem, talán már

megszoktam a kopogást. De valahogy itt is a köd, a rövid részek egymásutános káosza, itt is valami, amott is, és ami ott, Babits Szegedén magány, itt bujdosás, de ezt is inkább a beszélgetésekből, recenziókból tudom, mint a műből. „Az egész bazaltzíkulahegy csaknem egyenlő vastagságú, hatszögletű oszlopokból van Isten, a sors és a vulkanizmus által megalkotva. A nyugati oldalon ívformára vannak hajolva a kőpillérek, mintha összefüggő boltozatot képeztek volna valaha. A keleti oldalon szédületes lépcsők vezetnek fel az oszlopcsarnokok párkányára, ahonnan fenséges kilátás nyílik a havasok völgyeibe. Hónapok teltek el. Aztán évek, beláthatatlan és gazdag évtizedek. Egy teljes élet.” (164.) Valahogy túl könnyen adja magát a párhuzam a hegy-párhányok és a gazdag évtizedek között, hiszen ez a könyv mégsem egy Jókai-könyv, hanem egy Jókairól szóló.

És akkor végre meg- és elérkezik a *Ballet d'action (Betoldások)*. Már az első bekezdés egy friss, mesterkéletlen világba visz. „Az ősz kezdete óta az lett a szokásuk, hogy esténként, amikor végleg elcsendesedik körülöttük a falu,

ő felolvassa a könyvéből az asszonynak. Korábban is olvastak közösen este, de akkoriban inkább a nő a férfinak. Szépi-tóriát, ponyvát, álmoskönyvet: még nem ismerték egymást.” (199.) Máris kíváncsi vagyok, érdekelnek a viszonyok, kit nem ismert ez a férfi, akit nagyjából ismerek, de nem olyan hervasztóan, mint a Nyugat összes nagyját vagy a szabadságharc minden elesettjét és el-nem-esettjét. Aztán kiderül, hogy Anna György unokahúga, és hogy volt egy Zsuzsanna is, Zsigmond bátyjuk lánya, akit a másik bátyjával, Boldizsárral együtt használtak, „rútul éltek vele”. (204.)

Szilasi korábbi hőseinek belső élete korántsem olyan izgalmas, mint akár Proust, akár Mészöly szereplőie – többek között ezek az írók merülnek fel az *Amíg másokkal voltunk* kapcsán. Sirbik Attila idézett interjújában persze Szilasi megpróbálja az izgalmat árnyalni, de az vagy van, vagy nincs, akárhonnán érkezik, akármilyen is az oka. György végre él, hatalmas, magányos, bécsi emlékeitől kísértett, Bercelen vergődő, művelt, tehetséges, értelmes dúvad, nem szobor, akit élni kényszerítenek.

■ JEGYZETEK

1. *A készülődésre szükség van.* Beszélgetés Szilasi Lászlóval *Amíg másokkal voltunk* c. regénye kapcsán. <http://tizzatajonline.hu/?p=103087>
2. *A selyemgubó és a „bonczoló kés”.* Osiris, Bp., 2000.
3. *Így éreztek ők.* Élet és Irodalom 2017. január 6.